

درآمدی بر فلسفه دین

جلسه دهم

فصل هفتم

شناخت خداوند بدون توسل به برهان

آیا اعتقاد به خدا نیاز به مبنا و پایه دارد؟

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
(الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
(ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی
(الف) چالش قرینه‌گرایی
(ب) مبنای‌گروی به معنای عام
(ج) مبنای‌گروی حداکثری
(د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
(الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده
(ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
(الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
(ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی

الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟

ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

آیا معرفت‌شناسی **منحصر** است در قرینه‌گرایی؟

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی

الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟

ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

قرینه‌گرایی:

باید برای باورها دلیل آورد.

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

معرفت‌شناسی اصلاح‌شده:

می‌توان بدون دلیل قرینه‌گروانه هم باورهای موجه داشت.

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی
الف) چالش قرینه‌گرایی
ب) مبنای گروهی به معنای عام
ج) مبنای گروهی حداکثری
د) نقدهای وارد بر مبنای گروهی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
الف) مبنای گروهی تعدیل‌شده
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
الف) تجربه‌ی دینی به مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالاً چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالاً چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

- الف) چالش قرینه‌گرایی
ب) مبنای‌گروی به معنای عام
ج) مبنای‌گروی حداکثری
د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
ب) نقدها و پاسخ‌ها

خداناباور: نمی‌توان دلیلی برای وجود خدا آورد.

الاهیات طبیعی: می‌توان دلیلی برای وجود خدا آورد.

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. باور دینی بدون دلیل خطاست.

۲. دلیل‌آوری برای یک باور یعنی بنا کردن

آن بر روی باوری دیگر

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

باورها یا پایه‌اند یا مستنتج از پایه.

_____ باور پایه: بدون تمسک به سایر باورها

_____ باور واقعا پایه: به نحو معقولی پذیرفته شود.

— کدام باورها پایه‌اند؟

مبناگروی حداکثری: کذب‌شان محال یا تقریباً محال باشد؛ یعنی:

۱. باورهای بدیهی (تصورشان موجب تصدیق‌شان می‌شود).

۲. باورهای خطاناپذیر (از **تجربه‌ی بی‌واسطه‌ی** ما برآمده‌اند).

— اصل مبناگروی حداکثری؟

پذیرش یک باور معقول است اگر و تنها اگر یا بدیهی باشد یا خطاناپذیر یا به شکل مقبولی از آن‌ها استنتاج شده باشد.

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی

الف) قرینه‌گرایی اجمالاً چیست؟

ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالاً چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبناگروی به معنای عام

ج) **مبناگروی حداکثری**

د) نقدهای وارد بر مبناگروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبناگروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۱. مبنای گروهی حداکثری خودشکن (self-refuting) است.
۲. اگر درست باشد، بسیاری از باورهایی که ظاهراً
درست‌اند خطا از آب درمی‌آیند. (ماهیت بازنگرانه)

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی
الف) چالش قرینه‌گرایی
ب) مبنای گروهی به معنای عام
ج) مبنای گروهی حداکثری
د) نقدهای وارد بر مبنای گروهی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
الف) مبنای گروهی تعدیل‌شده
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
ب) نقدها و پاسخ‌ها

نکته: البته مبنای گروهی حداکثری لزوماً همان قرینه‌گرایی نیست.

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالاً چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالاً چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

دست‌کاری معرفت‌شناسی با

به چالش‌کشاندنِ نیاز به توجیه

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالاً چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالاً چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

باید به شکل **پسینی** و **غیربازنگرانه** سراغ باورهای مقبول
برویم و با آنها بفهمیم که چه چیزهایی پایه‌اند.

مثلاً

باورهای مبتنی بر ادراکات حسی

باورهای مبتنی بر حافظه

باورهای راجع به اندیشه‌ها و احساسات دیگران

پس: چرا باور به وجود خدا یک باور پایه برای مومنان نباشد؟

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
(الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
(ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

(الف) چالش قرینه‌گرایی

(ب) مبنای‌گروی به معنای عام

(ج) مبنای‌گروی حداکثری

(د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

(الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

(ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

(الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

(ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. باورهای واقعا پایه‌ی پلنتینگایی **مستلزم صدق** نیستند.

پاسخ: مبنای‌گروی حداکثری مستلزم صدق است اما تقریبا هیچ باوری را موجه نمی‌کند.

۲. این همه اختلاف‌نظر دینی وجود دارد. چه‌طور خدا باور می‌تواند **با خیال راحت** باورش را پایه بداند؟

پاسخ: وجود اختلاف‌نظر مستلزم این نیست که از معیار خودم دست بردارم.

نکته: اختلاف‌نظر فرد را به لبه‌های شمای مفهومی‌اش می‌کشاند و کم‌کم پایگی باورها را مخدوش می‌کند.

۳. اگر از این ملاک تبعیت کنیم، باور به کدوت‌نبل کذایی هم موجه می‌شود؟

پاسخ: چه اشکالی دارد؟ مشکلی نیست.

دست‌کاری معرفت‌شناسی با

به توسیع منابع توجیه

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی
الف) چالش قرینه‌گرایی
ب) مبنای‌گروی به معنای عام
ج) مبنای‌گروی حداکثری
د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

تجربه‌ی دینی مثل تجربه‌ی حسی منبع توجیه است.

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی

الف) چالش قرینه‌گرایی

ب) مبنای‌گروی به معنای عام

ج) مبنای‌گروی حداکثری

د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا

الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون

الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی

ب) نقدها و پاسخ‌ها

۱. تجربه‌ی دینی یک احساس درونی است و باور به وجود خدا از آن استنتاج می‌شود.

پاسخ: تجربه‌ی حسی هم همین‌طور است. اگر آن‌جا معفو است، این‌جا هم معفو خواهد بود.

۲. چه‌بسا تجربه‌ی دینی توهمی بیش نباشد.

پاسخ: تجربه‌ی حسی هم همین‌طور است. تجارب دینی و حسی فی‌بادی‌الامر توجیه‌کننده‌اند مگر آن‌که معارضی در کار باشد.

نکته: معارض در تجربه‌ی دینی بسیار مبهم و چه‌بسا محقق‌نشده‌ی باشد.

۳. تجربه‌ی حسی میان آدم‌ها مشترک است و معرفت دقیق و تفصیلی می‌دهد. اما تجربه‌ی دینی این‌طور نیست.

پاسخ: این تفاوت‌ها فقط نشان می‌دهند که متعلق تجربه‌ی حسی و متعلق تجربه‌ی دینی تفاوت ماهوی دارند. اما وجه شباهت موردنظر ما را مخدوش نمی‌کند.

۱. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده در برابر قرینه‌گرایی
(الف) قرینه‌گرایی اجمالا چیست؟
(ب) معرفت‌شناسی اصلاح‌شده اجمالا چیست؟

۲. مواجهه‌ی قرینه‌گرایانه با باور دینی
(الف) چالش قرینه‌گرایی
(ب) مبنای‌گروی به معنای عام
(ج) مبنای‌گروی حداکثری
(د) نقدهای وارد بر مبنای‌گروی حداکثری

۳. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت پلنتینگا
(الف) مبنای‌گروی تعدیل‌شده
(ب) نقدها و پاسخ‌ها

۴. معرفت‌شناسی اصلاح‌شده به روایت آلستون
(الف) تجربه‌ی دینی به‌مثابه‌ی تجربه‌ی حسی
(ب) نقدها و پاسخ‌ها

درآمدی بر فلسفه دین

جلسه دهم/پایان